

Een archeologische begeleiding (AB) in het Yerseke Moer bij Yerseke, gemeente Reimerswaal (Z.)

J. Schoneveld

ARC-Rapporten 2004-34

Groningen
10 juni 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding van het onderzoek is in feite de voorgenomen verhoging van het waterpeil in het onderzoeksgebied, het Yerseke Moer. Uiteraard is deze peilverhoging in zijn totaal te beschouwen als een goede ingreep met een positief effect voor de archeologische monumentenzorg. Het gevolg ervan is dat de aanwezige archeologische waarden, speciaal resten van organisch materiaal, niet verder in kwaliteit achteruit zullen gaan. Ze zullen opnieuw onder water gebracht worden en daarmee aan een vernietigend oxidatieproces worden onttrokken. Om de waterpeilverhoging te realiseren moet echter een dam worden doorgegraven. De graafwerkzaamheden voor de onderhavige sloot zullen echter een klein gedeelte van het bodemarchief aantasten. Daarnaast laat deze ingreep een kleine kijk in het bodemarchief, speciaal wat betreft de moertering (veenwinning; zie afb. 1) toe, die niet gemist mag worden. Het onderzoeksgebied heeft volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) een middelhoge verwachting. De geplande graafwerkzaamheden waren dan ook voor de Provinciaal Archeoloog van Zeeland, drs. R.M. van Dierendonck, aanleiding om een archeologische begeleiding aan te bevelen.

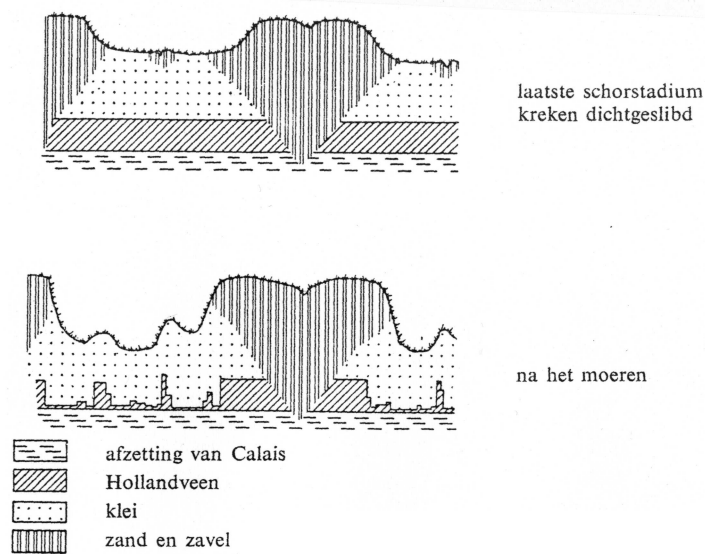
De opdrachtgever voor het onderzoek was het Waterschap Zeeuwse Eilanden te Goes met als contactpersoon de heer R. Koops. Voor het onderzoek is een Programma van Eisen opgesteld door drs. J. Schoneveld, senior archeoloog en verbonden aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) te Groningen. Na goedkeuring door de Provinciaal Archeoloog zijn vervolgens op donderdag 11 september 2003 de graafwerkzaamheden begeleid door mw. drs. A. Ufkes en drs. J. Schoneveld van ARC bv. De graafmachine werd bediend door Mark den Braber van de Fa. Grondwerken en kraanverhuur Yerseke.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten westen van Yerseke en ten oosten van het kanaal door Zuid-Beveland (afb. 2). Het onderzoeksgebied is te bereiken via een onverharde afslag vanaf de Post- of Straatweg. Het betreft een moerassig weidegebied, sterk doorsneden door watervoerende kavelsloten.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/146
Provincie	Zeeland
Gemeente	Reimerswaal
Plaats	Yerseke
Toponiem	Yerseke Moer
Kaartblad	49A
Coördinaten	60.000/390.800
Periode	Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
Type object	Veenweidegebied
Type bodem	Met klei afgedekt veen

Afbeelding 1 Bodemopbouw vóór en na het winnen van veen (moernering). Uit: Dekker 1971.

1.4 Doel van het onderzoek

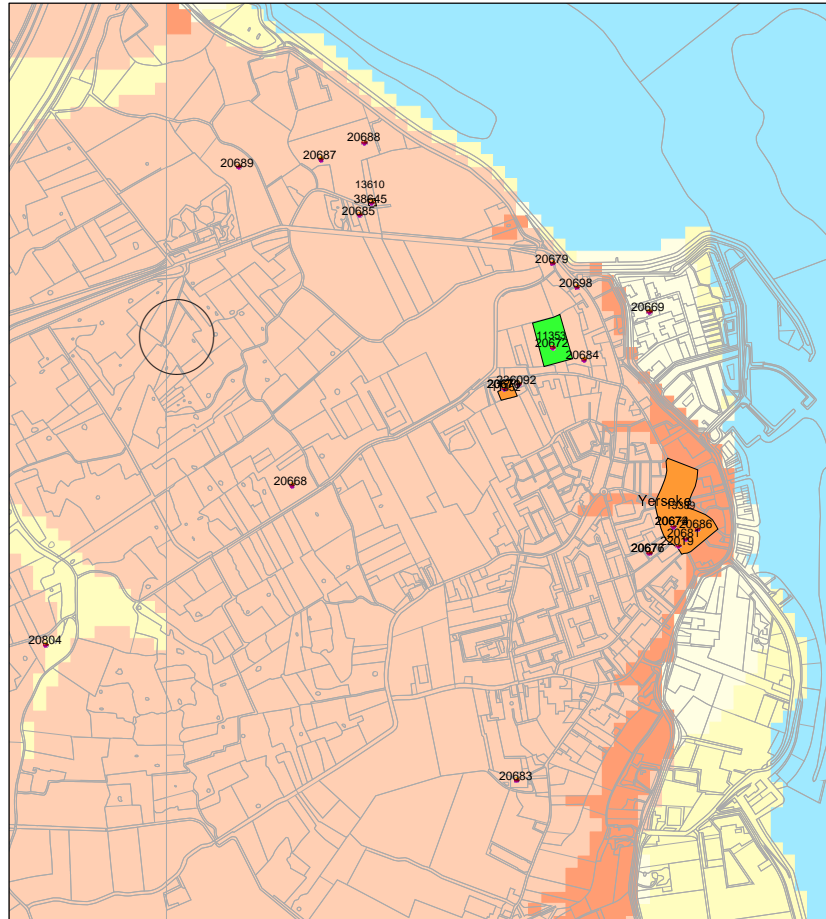
De archeologische begeleiding heeft in de eerste plaats tot doel eventuele archeologische sporen fenomenen van menselijke oorsprong te documenteren en archeologica te bergen voor nader onderzoek. Daarnaast is als vraagstelling geponeerd:

- 1 *Wat is de aard (typering) van de mogelijk aan te treffen archeologische resten?*
- 2 *Wat is de datering van de eventueel aan te treffen resten?*
- 3 *Betreft het inderdaad overblijfselen van vroeg-en laatmiddeleeuwse veenwinning?*

Aangezien er ter plaatse geen vooronderzoek was uitgevoerd, stond niet vast of een enkel van deze vragen beantwoord kon worden. Wel is in de omgeving door SOB research een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Everseweg in het kader van een ontgrondingsvergunning. Daarnaast is er een aantal archeologische waarnemingen in Archis (Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland) in de nabije omgeving aanwezig. Deze waarnemingen zijn echter vaag en grotendeels aan de literatuur ontleend.

1.5 Werkwijze

Bij de graafwerkzaamheden is de graafmachine gevolgd. Deze groef de dam in de waterloop laagsgewijs weg. Daarbij bleef aan beide zijden een dammetje staan om het water tegen te houden. De graafwerkzaamheden konden gevolgd worden tot deze dammetjes doorbraken. Toen was ook het diepste niveau van de verstoring bereikt.

Legenda

- WAARNEMINGEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PLAATSNAMEN

0 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 2 De ligging van het onderzoeksgebied binnen de cirkel. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 9 juni 2004.

2 Resultaten

2.1 Achtergronden

Het veengebied ten westen van Yerseke is dooraderd met secundaire kreekkruggetjes. Op deze kleine kreekkruggetjes is men al vlug gaan wonen en heeft men in de Middeleeuwen van daaruit het omliggende veen afgegraven voor brandstof en zoutwinning. Vanuit deze kleine gehuchten liepen zogenaamde zoekwegen het gebied in. Het zijn doodlopende wegen die de exploitatie van het omliggende terrein mogelijk maakten (Dekker 1971). De parcelering van het gebied is nogal grillig. De ontginners hebben zich bij de verkaveling van het land laten leiden door de natuurlijke gesteldheid. Daarbij was de loop van de vroegere kreekjes bepalend en ontstond een blokverkaveling. Het weggraven van het veen had tot gevolg dat het land rond de gehuchten veel en vaak onder water kwam te staan. Een goede afwatering bleek onmogelijk. De dorpskernen als Schore en Vlakte, op de ruggetjes gelegen, bleven weliswaar buiten bereik van het water, maar leidden een kwijnend bestaan zonder mogelijkheden tot expansie.

2.2 Bodemopbouw

De bovenzijde van de dam bestond uit puin in een kleiige matrix en een laag klei. Daaronder werd veen met plantenresten aangetroffen. De bovenzijde van dit veen was veraard. Door het veen liep een kleistrook van 1,76 m breed. Mogelijk is dit een restant van de veenwinning ter plaatse. Onderin de strook waren (vermoedelijke) schopsteken zichtbaar. Mogelijk is het een restant van de *hage* of *dyk* in het complex van uitgegraven turf.

2.3 Vondsten

Er werden, in de klei, scherven van een glazen fles aangetroffen. Deze was van het hoge type en te dateren tussen 1750 en 1770. Rond de opening was een halsdraad aangebracht. Aangezien glazen flessen van een stevige makelij zijn, gaan ze lang mee in het gebruiksverkeer en kan het object hier daarom op een veel later tijdstip zijn terechtgekomen.

3 Conclusies

Gezien de wel zeer beperkte omvang van de ingreep kon geen van de gestelde vragen beantwoord worden. Wel lijkt in het Yerseke Moer, gezien het grondspoor, de mogelijkheid aanwezig archeologisch onderzoek te doen naar de moertering van het gebied. Zo'n onderzoek moet dan wel wat oppervlakte betreft een grotere omvang hebben dan de onderhavige waarneming.

4 Aanbeveling

De ingreep in het bodemarchief was dermate kleinschalig dat van een doordachte archeologische waardering geen sprake kan zijn. Wel kan gesteld worden dat bij

een groter te onderzoeken terrein de mogelijkheid aanwezig lijkt de moertering van het gebied archeologisch te bestuderen. Bij zo'n ingreep dient een uitgebreide archeologische begeleiding, of beter nog een onafhankelijk archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden.

Literatuur

Dekker, C., 1971. *Zuid-Beveland: de historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de middeleeuwen*. Assen.